

DE APOSTOLISCHE ZENDING / HERSTELD APOSTOLISCHE ZENDINGKERK EN DE OPKOMST VAN HET 'NIEUWE LICHT' IN NEDERLAND NA DE DOOD VAN APOSTEL SCHWARTZ

Dit is de tekst van de op 22 september 2018 in Bussum tijdens het symposium *Het einde nabij? Het apostolische werk in de 19^e eeuw* van de Van Oosbree-stichting gehouden lezing door

Edwin Diersmann

Inleiding

Dank u wel dat u vandaag hier aanwezig bent, dat u hier nog steeds aanwezig bent en dus blijkbaar het vaste voornemen hebt om ook deze voordracht, de laatste van de dag, de laatste vóór de wellicht al lonkende thee en koffie, uit te houden. U hebt daarvoor bij voorbaat al mijn respect! Sommigen kennen mij wellicht van twee jaar geleden in Hilversum.¹ Mijn naam is Edwin Diersmann, jaargang 1962, lidmaat van de Nieuw-Apostolische Kerk, diaken in de gemeente Nijmegen en inmiddels al bijna 40 jaar bezig met 'apostolische geschiedenis'. Daarover heb ik ook het een en ander in boek- en artikelvorm gepubliceerd.

We hebben vandaag al veel gehoord over de 'eschatologie', de leer over de 'laatste dingen', de 'laatste gebeurtenissen'. Deze zijn in bepaald opzicht onaangenaam, maar anderzijds ook noodzakelijk opdat daarna een eeuwige situatie kan ontstaan die rechtvaardig en juist is. In religieuze taal: er zal een 'nieuwe schepping' komen.

Een traditioneel-christelijke eschatologie bevat enkele of alle van de navolgende punten, in deze of een andere volgorde:

- wederkomst van Christus;
- ontrukking van de eerstelingen uit levenden en (opgestane) doden;
- een tijd van verdrukking op aarde. Tegelijkertijd verblijf van de ontrukte eerstelingen bij God en Christus ('bruiloft van het Lam');
- hernieuwde komst van Christus. Binding van Satan. Duizendjarig Rijk ('Vredesrijk') op aarde;
- Vrijlating van Satan. Finale keuze tussen goed en kwaad voor iedereen. Vernietiging van Satan;
- Eindgericht over iedereen. Degenen die goed bevonden worden, worden bewoners van een nieuwe schepping ('Koninkrijk van God')

Voor leden van het *Apostolisch Genootschap* is dit tamelijk onvoorstelbaar. In de 19^e eeuw, waar kerkgenootschappen (inclusief de apostolischen) in grote meerderheid traditioneel-christelijk dachten, was een eschatologie langs zojuist geschetste lijnen heel gewoon. Nog steeds is dit voor veel apostolische groepen onderdeel van hun geloofsleer.

De Apostolische Zending in Nederland

Korte tijd na zijn aankomst in Amsterdam schafte Schwartz vanwege het protestantse *Umfeld* een aantal uiterlijke zaken in de diensten af (gewaden, kaarsen, wierook), om aantrekkelijker te kunnen zijn voor potentiële bekeerlingen.

¹ Zie voor de tekst van zijn lezing

De leer van de *Apostolische Zending* stond dicht bij het traditioneel-christelijke katholiek-apostolische gedachtegoed. Gedurende de gehele ambtstijd van Schwartz werd in de diensten van de *Apostolische Zending* 'gewoon' uit de Hervormde liederenbundel gezongen. Als er afwijkende, atypische leerstukken zouden zijn geweest, dan zou dat mijns inziens tot liedgoed met eigen, afwijkende teksten geleid hebben. Dat was niet het geval.

Op 6 december 1895 overleed Schwartz. Hij had bepaald dat daarna een rouwtijd van twaalf weken zou gelden, waarna een roepingsdienst gehouden moest worden waarin God om een nieuwe apostel gevraagd zou worden. De Duitse apostel Krebs (Braunschweig), die samen met apostel Niehaus (Bielefeld) de Nederlandse gemeenten na het overlijden van Schwartz bezocht, verlengde die rouwtijd tot een jaar en zes weken. In die langere periode probeerden zij ambtsdragers en gemeenteleden voor hun nieuwe leerstellige inzichten en overtuigingen te winnen. Sommigen in Nederland waren enthousiast vóór, anderen mordicus tegen. Na die verlengde rouwtijd werd de Amsterdamse diaken Van Bommel in de roepingsdienst tot nieuwe apostel geroepen. Hij was tegenstander van de nieuwe leer en werd eind februari 1897 per brief door Krebs voor afgezet verklaard.

De *Hersteld Apostolische Zendingkerk* viel in twee delen uiteen. De groep om Van Bommel bleef die naam dragen. Zij stelde dat zij onverkort aan de leer zoals die door Schwartz verkondigd was vasthield. De groep om Krebs, Niehaus en latere Nederlandse apostel Kofman noemde zich *Hersteld Apostolische Zendinggemeente in de Eenheid der Apostelen* (HAZEA). Ook zij beweerden Schwartz na te volgen. Had Schwartz namelijk niet Krebs nog maar kort geleden, na het overlijden van apostel Menkhoff, de leiding van de 'stam Issaschar' (aposteldistrict Bielefeld) toevertrouwd? Dat had Schwartz toch zeker nooit gedaan als hij had gevonden dat Krebs een dwaalleer verkondigde? Schwartz zou het op leerstellig gebied met Krebs eens zijn geweest, maar had deze leer niet actief verkondigd, misschien gehinderd door onwillige ambtsdragers, misschien strijdensmoe vanwege zijn ouderdom, aldus de HAZEA.

Het 'Nieuwe Licht'

Het 'Nieuwe Licht' was een zeer negatief bedoelde, afkeurende term die door de Nederlandse tegenstanders van de nieuwe Duitse leer bedacht was. Maar: waar, wanneer, door wie was de leer zelf bedacht, ontstaan en ontwikkeld?

In twee redelijk recente publicaties wordt het Nieuwe Licht besproken:

1) *Nieuw licht op oude wegen* van Berry Brand uit 2013.² Hij geeft als kenmerken:

- de verheffing van de apostel en de daaruit volgende veranderingen op het gebied van de ambtsstructuur, het uiteindelijke afschaffen van het profetenambt en veranderingen op het gebied van de wederkomstverwachting;
- de veranderende positie van de Bijbel, die ook met bovengenoemde verheffing van de apostel te maken had.

2) *Christen an der Grenze - Die Lehre vom neuen Licht in Quellen*,³ een artikel uit 2009 van Mathias Eberle, lidmaat van de Nieuw-Apostolische Kerk in Duitsland en voorzitter van het *Netzwerk Apostolische Geschichte*. Op basis van een analyse

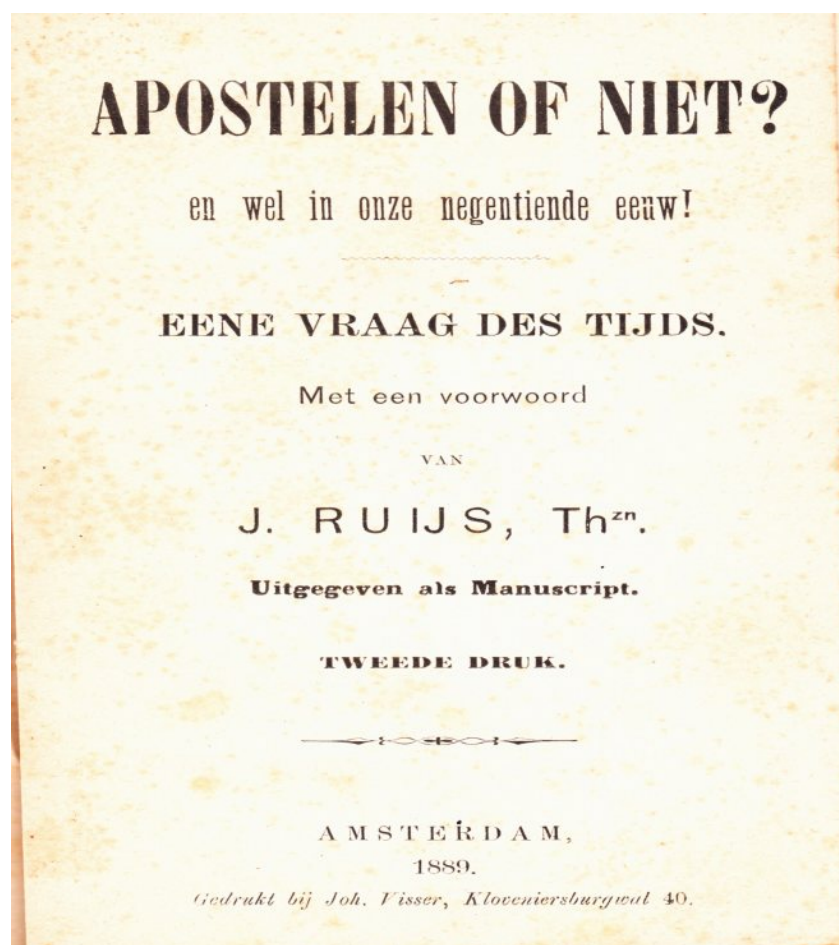
² B. Brand, *Nieuw licht op oude wegen* [etc.] (Delft 2013), 169-172.

³ M. Eberle, 'Christen an der Grenze - Die Lehre vom neuen Licht in Quellen', in: M. Eberle (Hg.), *Aufbau, Ausbau, Trennungen - Die Entwicklung der apostolischen Gemeinschaften im ersten Drittel des 20. Jahrhunderts* (Nürtingen 2009), 177-189.

van de liedteksten van het Duitse *Apostolisches Gesangbuch* van 1898 en uitgaand van de premisse dat teksten uit een kerkelijk zangboek gewoonlijk de kerkelijke leer weerspiegelen komt hij tot de volgende kenmerken:

- het apostelambt verenigt het profetische (het toont de wil van God), het apostolische (het verlicht) en het goddelijke (God/Christus in het vlees) element;
- het in de eenheid staan, de aposteleenheid/stamapostel navolgen, is de enig juiste wijze om te geloven;
- de eigen geloofsgemeenschap is de enig juiste weg, die tot eeuwig heil en verzoening met God leidt. In andere geloofsgemeenschappen is geen waarachtig christendom te vinden, het draait daar alleen om geld, aanzien, aardse zaken.

De kenmerken van beide auteurs overlappen elkaar grotendeels. Uit beide artikelen lees ik dat het nieuwe beeld van het apostelambt allerlei gebieden beïnvloedde. Dat is daarom mijn uitgangspunt.



Het apostelambt

“Moeten of mogen er, volgens het woord Gods, in dezen tijd nog apostelen in de christenheid optreden, of niet?”, zo begint het boekje *Apostelen of niet? En wel in onze negentiende eeuw!*⁴, wat aan Schwartz wordt toegeschreven. Als argumenten *pro* worden allerlei Bijbelteksten (uit Mattheüs en Openbaring) genoemd, die de noodzaak van nieuwe apostelen in de 19^e eeuw moeten verklaren. Men herkent ze aan de door hen verkondigde boodschap, dat namelijk

⁴ F.W. Schwartz, *Apostelen of niet? En wel in onze negentiende eeuw! Eene vraag des tijds* (Amsterdam ²1889), 1.

- “Oud en Nieuw Testament [...] het onbedrieglijke woord Gods” is;
- de Bijbelse Christus “Mijn Heer en mijn God” is;
- Christus waarachtig is opgestaan (1 Kor. 15 moet men “gelooven en leeren”);
- de “zondaar zalig wordt zonder zijne verdienste, alleen door vrije genade Gods in Christus Jezus”.

En het feit dát er weer apostelen zijn, is bewijs “dat wij tot het einde der kerk genaderd zijn”⁵, dat het einde der tijden nabij is.



Vanuit de HAZEА, de voorstanders van het Nieuwe Licht, werd in 1900 het boekje *Geen “Scheuring”, doch “Afval”* uitgegeven. Hierin werd niet gesproken over wat het apostelambt moet verkondigen, maar hoe het door de andere ambten en de gelovigen gezien diende te worden. In de rouwtijd, na Schwartz’ overlijden, propageerde Krebs in Nederland deze nieuwe zienswijze. Een citaat:

“[...] stilstand is achteruitgang, voortgang is leven. Dit voortgaan, dat ten leven voerde, bestond niet in het nog meer leeren van Bijbelverzen, maar in de erkenning van het gezonden Apostelambt, als de eenige weg, waar langs de Vader in den gezonden Zoon Jezus, licht, leven en waarheid aan de kinderen [sc. gelovigen] wilde geven.”⁶

⁵ Laatste citaat F.W. Schwartz, *Apostelen of niet?*, p. 90, overige citaten 88.

⁶ Anon., *Geen “Scheuring”, doch “Afval”. Een blik in “het Verleden” en en[sic!] in “het Heden”* (Enkhuizen 1900), 29. Onderstreept in citaten betekent b r e e d gezet in het origineel.

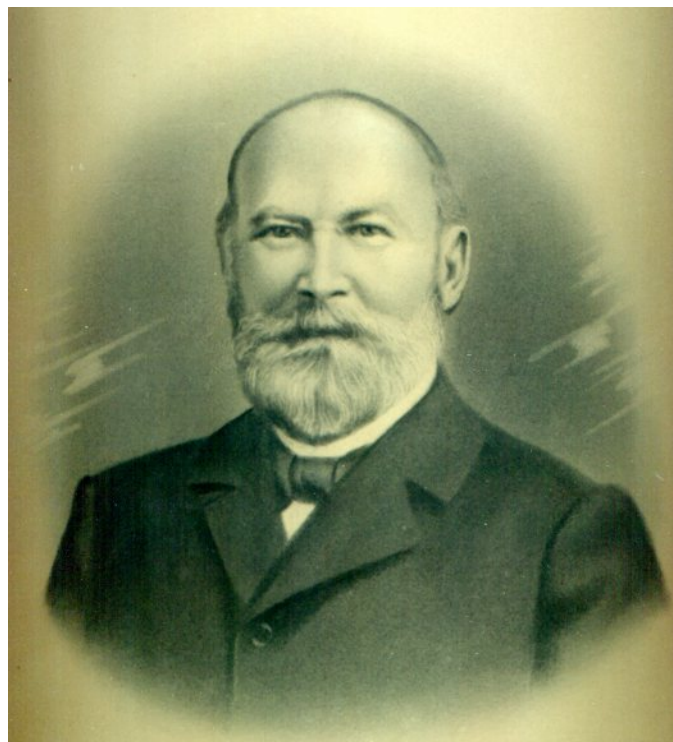
Naast de smalende opmerking over Bijbelverzen zien we een parallel in het gebruik van “gezonden Apostelambt” en “de Vader in den gezonden Zoon Jezus”. Het apostelambt en Jezus/Christus komen dicht bij elkaar te liggen. Als we de apostolische periodieken *Wachter Sions* en *De zevende Bazuin*, spreekbuizen van het Nieuwe Licht, doorzoeken dan wordt in talloze teksten die identificatie van Jezus met de apostel, of: die incarnatie van Jezus in de apostel benoemd.

“Christus, de wijnstok is in de menschheid, in het vleesch gegeven en tot ons gekomen [...] in zijne gezonden apostelen, tot wien hij zegt: wie u hoort, die hoort mij enz. Jezus Christus in het vleesch in het apostelambt, is de wijnstok, de stam [...]”⁷

Die versmelting van Jezus met en presentie in de apostel was best logisch, vond *De zevende Bazuin*:

“Dat Christus vroeger in 't vleesch geleefd heeft, ontkent niemand; dat geloof[t], en belijdt ook zelfs de duivel; dat is het geloof aan geschiedkundige feiten, maar Christus heden in 't vleesch, in zijn mystiek lichaam en als de werkende, voortbrengende, sprekende, getuigende, zegenende Christus in Zijne Apostelen, daartoe behoort een grooter geloof.”⁸

In de uitgave van de *Wachter Sions* die gewijd is aan het overlijden van Krebs lezen we kritiek op degenen die niet willen geloven “dat Jezus Christus in het vleesch gekomen is en heden ook in het vleesch leeft en werkt in zijne apostelen.”⁹ Het was dus niet zo, dat Christus slechts sprak door de apostelen, of zich alleen maar openbaarde in of door de apostelen. Het ging dieper: er was sprake van een reële presentie van Christus, van een mate van wederkomst in het apostelambt.



⁷ ‘Ik ben de wijnstok’, in: *Wachter Sions*, no. 34-35, 3^e jg., juni-juli 1899, 75.

⁸ ‘Onthulde verborgenheden’, in: *De zevende Bazuin*, no. 91, maart 1904, 51.

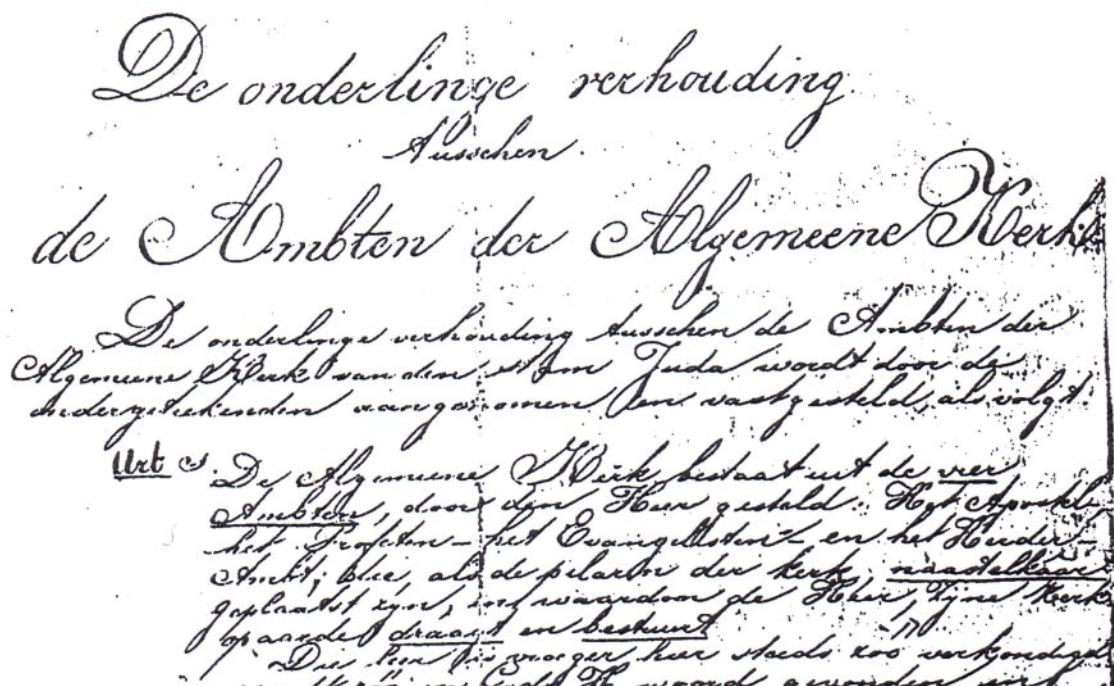
⁹ ‘Apostel F. Krebs’, in: *Wachter Sions*, no. 102, 9^e jg., februari 1905, 43.

Ten opzichte van zulk een invulling van het apostelambt was maar één houding mogelijk: onderdanige gehoorzaamheid.

“In de gemeente of kerk heeft God zijne apostelen met de macht en de autoriteit bekleed en dit is de autoriteit Gods en Zijnen wil, dat wij hen gehoorzaam en onderdanig zullen zijn! [...] God vordert van de geloovigen gehoorzaamheid aan de woorden en daden zijner apostelen.”¹⁰

Die houding moest hier geleerd worden, mede omdat zij ook in de eeuwigheid noodzakelijk was:

“Die zich hier aan zijnen Apostel stoet [...] zal zich ook in de eeuwigheid moeten stooten en is niet gehoorzaam. [...] Die in zijn hart gehoorzaamheid zaait in lijden, zal de oogst in gehoorzaamheid in de eeuwigheid binnenhalen. Die echter hier geen gehoorzamen leert, kan in de eeuwigheid geen gehoorzaamheid toonen [...]”¹¹



De andere priesterlijke ambten

Die presentie van Christus in het apostelambt en heilsnoodzakelijke gehoorzaamheid daaraan ging ten koste van de andere ambten. Ten tijde van Schwartz was er een bepaalde mate van gelijkwaardigheid tussen de vier ambten apostel, profeet, evangelist en herder. Deze ambten, in deze volgorde genoemd in het Nieuwe Testament (1 Kor. 12:28, Efez. 4:11), waren gezamenlijk nodig om de gemeenteleden “op te bouwen en tot volkomenheid te brengen”¹², aldus de *Geloofsbelijdenis der Apostolische Zending*, een kleine brochure uit de vroege jaren van Schwartz’ werkzaamheid. In *De onderlinge verhouding tusschen de ambten der Algemeene Kerk*, uit 1881, werd gesteld dat de apostel weliswaar de

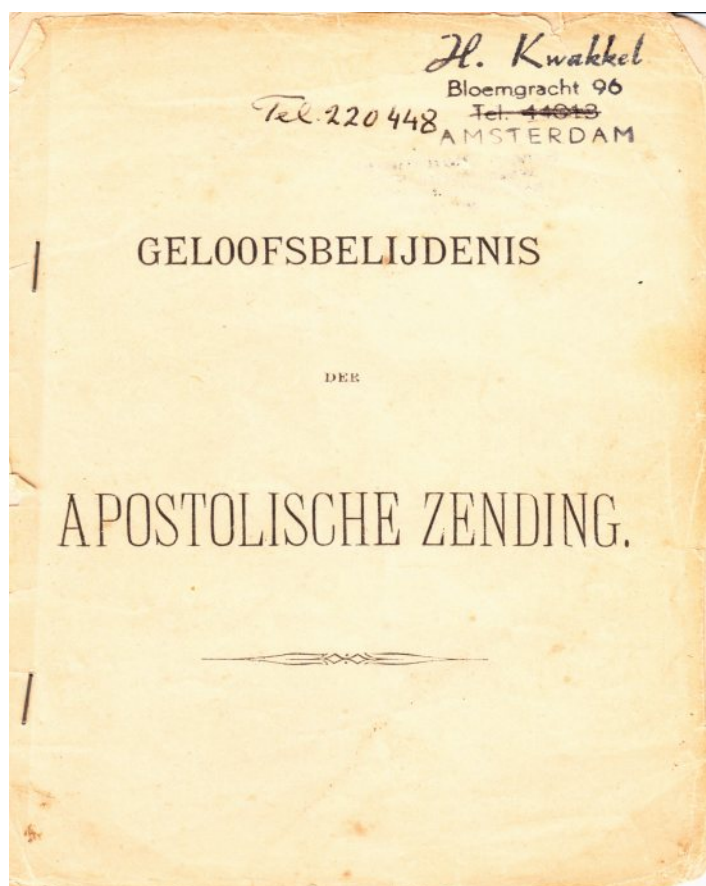
¹⁰ ‘De gehoorzaamheid des geloofs’, in: *Wachter Sions*, no. 64, 6^e jg., december 1901, 27-28.

¹¹ ‘Einde goed, alles goed’, in: *Wachter Sions*, no. 60, 5^e jg., augustus 1901, 97.

¹² Anon., *Geloofsbelijdenis der Apostolische Zending* (s.l. s.a.), Art. 14, 4.

bestuurder van de kerk is, “maar geen alleenheerscher” en hij zal de profeet, evangelist en herder nooit “als zijn eigene knechten [...] beschouwen of [...] behandelen”.¹³

Geen “Scheuring”, doch “Afval” (HAZEA) stelde daarentegen dat alle ambten vanuit het apostelambt komen en “als ranken in den wijnstok daarin moeten blijven.”¹⁴ We zien uit een horizontale, min of meer collegiale structuur van een naast elkaar staand apostel-, profeten-, evangelisten- en herderambt (hoe lastig dat soms ook in de praktijk bleek te werken) het apostelambt ‘naar boven klimmen’, waardoor een verticale, hiërarchische structuur ontstond.



Dit lijkt door de verschillende ambten probleemloos geaccepteerd te zijn, maar er was één uitzondering: het profetenambt. Ten tijde van Schwartz sprak daardoor bij uitstek de Heilige Geest. Tijdens de diensten uitgesproken profetieën dienden ter vermaning, tot opbouw, tot troost. In de *Geloofsbelijdenis der Apostolische Zending* lezen we dat de priesterlijke ambten “niet door de gemeente, maar door den Heiligen Geest, sprekende door profeten”¹⁵ geroepen moeten worden. Vervolgens wordt de betreffende roeping door de apostel bevestigd. De profeet had dus absoluut een bepaalde machtspositie. Of en in hoeverre een gesproken profetie ‘waar’ was, was ter beoordeling van de apostel. Het spanningsveld tussen de apostelen en profeten is doorheen de gehele apostolische geschiedenis aanwijsbaar.

¹³ Anon., *De onderlinge verhouding tusschend e ambten der Algemeene Kerk* (Amsterdam 1881), resp. Art. 3 en Art. 2.

¹⁴ Anon., *Geen “Scheuring”, doch “Afval”*, 33.

¹⁵ Anon., *Geloofsbelijdenis der Apostolische Zending* (s.l. s.a.), 3 (Art. 12).

“Niets is gemakkelijker mogelijk en reeds zoo dikwijls gebeurd dan dat een profeet door hoogmoed gedreven, meent boven alles verheven te zijn, zelfs boven 't Apostelambt en nu van deze babylonische hoogte af andere menschen den wil van zijn vleesch, niet dien van onzen God, voorzeggen wil. God moest daarom een ambt en wel het hoogste, kalmste, krachtigste van wil, 't Apostelambt boven deze geesten stellen, die dikwijls zoo ongestadig afzweven.”¹⁶

De profeten lijken ook hoge, vanuit Krebs' optiek misschien te hoge waarde aan de Bijbel gehecht te hebben. Zo werd de Duitse profeet August Hugo in 1896 door Krebs gekenschetst als “met Bijbelteksten bekleed [...] en verrotting in zich dragend [...]”.¹⁷

In het Nieuwe Licht was een profetische roeping niet meer noodzaak om in een ambt ingezet te worden. In maart 1897 bezocht Krebs Enkhuizen, alwaar de tegenstanders van het Nieuwe Licht verbijsterd constateerden dat hij op basis van een hem stiekem door opziener Kofman toegestopt briefje allerlei ambten zonder profetische roeping inzette. Vanuit het Nieuwe Licht werd dat later als bewijs voor Krebs' profetische inzicht en wijsheid geduid. Het toonde dat Krebs profetieën niet meer nodig en het profetenambt overbodig vond. Het profetische element, de profetische taak was in het apostelambt opgegaan.

Leem: en veel geliefde Apostel en vader
Krebs, om lift: en getrouwe den en
atomopium Hofman, vraagt u met deze
of u niet hem meedene ambtelijke hulp
in Juda dan willen en kunnen geven. Hij
onder wind zien die aangewende voorstellen te
doen bij u Leem:

1. De Pr: Priester, Heckstra, de reis, en Florsma,
dat deze in t oudste ambt gebruint worden.
2. Pr: de Boer van de helden, en Pr: Pastura
van Wulvea; dat deze beide van Diaken Evangelist
in het Priester beiden ambt kwamen.
3. Pr: Prakke in het Priester Evangelisten ambt.
Pr: Buiten mis ook in t Priester ambt.
4. Pr: A: v: d: vliet in Diaken Evangeliste ambt.
5. Pr: Leit ~~van~~ van elkman ook in t Diaken Evangeliste
ambt.
6. Pr: Teerling van Diaken Evangeliste tot het
Priester ambt van Pottendam.
7. Pr: oosbree, hem die bereide Priester helpen
wonder? als Evangelist?
8. Pr: Flork Diaken Evangelist te de helden.

¹⁶ 'Afgevallen of Gedenkt aan de vrouw van Lot', in: *Wachter Sions*, no. 109, 10^e jg., september 1905, 4-5.

¹⁷ Anon. [N.J. Verkruijsen], *De ware oorzaak der Scheuring*, p. 15. Brief van Krebs aan Kofman d.d. 4 augustus 1896.

De eenheid

Ten tijde van Schwartz was elke apostel verantwoordelijk voor zijn eigen 'stam', zijn werkgebied. De senioriteit van Schwartz gaf hem een bepaald overwicht, maar dat vertaalde zich niet naar een hiërarchische verhouding. Dat veranderde na zijn dood. Krebs heeft toen de 'aposteleenheid' bewerkstelligd door zichzelf als 'eerste apostel', 'eenheidsvader', stamapostel te positioneren. Daarna hadden alle andere apostelen, alle andere ambtsdragers en alle gemeenteleden zich voortaan te richten. (In de literatuur wordt als keerpunt de dienst van Pinksteren (6 juni) 1897 te Berlijn genoemd. Vanaf dat moment zou Krebs stamapostel geworden zijn. Uit het verslag van die dienst valt dat echter niet af te leiden.¹⁸) Krebs wordt in de Duitse nieuw-apostolische periodieken slechts bij uitzondering stamapostel genoemd.¹⁹ Soms is het 'vader Krebs' of 'eenheidsvader', maar bijna altijd is het gewoon 'apostel Krebs'. Zijn machtspositie werd onaantastbaar. Vriend en vijand waren het erover eens dat hij onvermoeibaar was en hij elke minuut aan de *Neuapostolische Gemeinde* gaf. Dat kon hij omdat hij vanaf 1895 gepensioneerd spoorwegambtenaar was en daardoor het hele land gratis kon bereizen.

De Bijbel

De *Geloofsbelijdenis der Apostolische Zending* stelde ondubbelzinnig: "Wij gelooven, dat de bijbel Gods woord is, door Hem ingegeven aan - en geschreven door mensen, die door den Heiligen Geest gedreven werden."²⁰ Ik heb zojuist ook de zeer rechtzinnige, bijbelgetrouwe kenmerken genoemd zoals die volgens het boekje *Apostelen of niet? En wel in onze negentiende eeuw!* door apostelen verkondigd moesten worden. De Bijbel was dé autoriteit, van kافت tot kافت.

Bij het Nieuwe Licht verschoof die autoriteit naar de uitlegger van de Bijbel. In de *Wachter Sions* van november 1896 staat een artikel dat de taken en opdrachten van de verschillende ambten belichtte. Over het herderambt staat daar:

"[...] legt aan de schapen niet uwe meeningen en inzichten als voeder voor, maar het naar tijds omstandigheden gegeven woord, opdat gij [...] niet de schapen met het verdorde hooi uit het verledene voedt, maar met het frische groen uit het heden, des naar tijdsomstandigheden gezonden woords. Geeft den schapen frisch water, geen oud, vuil putwater, maar frisch, levend bronwater, water des levens. Het oude, kwalijkriekende, stilstaande water kan men immers overal krijgen, van de luie en trage herders. Daarom waakt gij herders en geeft de kudde [...] des naar tijds omstandigheden [sic] gezonden woords."²¹

¹⁸ Anon., 'Das Pfingstfest in Berlin', in: *Der Herold. Beilage zu "Wächterstimmen aus Ephraim"*, no. 40, Juli 1897, 1-6.

¹⁹ De eerste, maar ook bijna letterlijk de enige keer is in Anon., 'Reisebericht', in: *Der Herold. Beilage zu "Wächterstimmen aus Ephraim"*, no. 40, August 1898, p. 7. Ook in een werkje over stamapostel Niehaus (Apostelkollegium der Neuapostolischen Gemeinden, *Der Größte unter ihnen* [etc.] (Frankfurt/Main 1928), 87) wordt in een passage die medio 1898 speelt voor het eerst over 'stamapostel' Krebs gesproken.

²⁰ Anon., *Geloofsbelijdenis der Apostolische Zending* (s.l. s.a.), Art. 8, 2.

²¹ Anon., 'Waak op!', in: *Wachter Sions*, 1^e jg. no. 2, Nov. 1896, 3-4. In de *Wächterstimmen aus Ephraim* staat het citaat in de uitgave 1^e jg. no. 2, 1 Nov. 1895, 3. Het Duitse woord *zeitgemäß* is vertaald met 'naar tijdsomstandigheden'. Het Duitse woord *Pfützenwasser* is vertaald met 'putwater', hoewel *Pfütze* eerder poel of plas betekent.

De tegenstanders van het Nieuwe Licht lazén hieruit een ontoelaatbare afwaardering van de Bijbel ('oud, vuil putwater') en een onbijbelse opwaardering van de hedendaagse apostelwoorden ('naar tijdsomstandigheden gezonden woords').²²

Niehaus schreef in 1896 aan Krebs dat de Bijbel "ter herinnering [...] maar niet tot spijsje" bedoeld is. "Willen wij van deze spijsje eten, wij zullen ervaren, het is te weinig, [...] wij zullen bespeuren, er zijn wormen in."²³ De Bijbel, de bijbelse boodschap, moest 'levend gemaakt worden', en dat kon alleen door levende apostelen gebeuren. Sterker nog: dat wat door hedendaagse apostelen geschreven wordt, aldus de *Wachter Sions*, is vergelijkbaar met de geschriften van de nieuw-testamentische apostelen:

"Zijn nu de schriften der Apostelen heilig en de mededeelingen van de daaden des Heeren Jezus door de Evangelisten als heilig verklaard, waarom maakt men niet ook de schriften der tegenwoordige Apostelen en boden Gods heilig."

²⁴

Zo redenerend was het niet onlogisch dat naar analogie van het bijbelboek Handelingen (der Apostelen) door de HAZEA tussen 1899 en 1904 de Eerste, Tweede, Derde en Vierde Handelingen der Apostelen werden uitgegeven. De brochures bevatten reisberichten en dienstverslagen van de "Lieve Eenheidsvader en Apostel Krebs" en de hem begeleidende apostelen in Nederland.



²² 'Naar tijdsomstandigheden' wordt 43 keer genoemd in 28 uitgaven *Wachter Sions* van 1896 t/m 1905.

²³ Anon. [N.J. Verkrúisen], *De ware oorzaak der Scheuring*, p. 12. Brief van Niehaus aan Krebs d.d. 3 augustus 1896.

²⁴ 'Wat is waarheid?', in: *Wachter Sions*, no. 5, 1^e jg., februari 1897, 34.

Kerkkritiek

Ten tijde van Schwartz dacht men over de Christenheid wel dat er een bepaald verval gaande was: anders waren er geen apostelen nodig en was er geen Apostolische Zending nodig als waarschuwend werk voor de Wederkomst van Christus. Toch was men ook positief over de “[...] wel verzorgde en geloovige kerkgenootschappen, aan wier hoofd trouwe leiders werkzaam zijn.” De *Apostolische Zending* zocht haar bekeerlingen daarom onder “[...] zulke Christenen, die van het geloof der vaderen zijn afgeweken en door den heerschenden geest des ongeloofs of door eenige andere beweegredenen der Kerk ontvreemd [...] zijn.”²⁵

Het Nieuwe Licht was minder positief. Nadat de nieuw-testamentische apostelen overleden waren was de christelijke kerk al reddeloos verloren:

“Wij zien, dat, zoo langen tijd de apostelen als een zout werkten, zij zulk een sterken invloed uit oefenden op hunne tijdgenooten, dat de kerk in de apostolische eeuw stond in volle gezondheid en kracht. [...] onloochenbare daadzaken [...] bewijzen, dat, toen de apostelen, als het zout, [er] niet meer waren, dood, verderf en verrotting intraden.”²⁶

De huidige situatie was geenszins beter:

“De eene zoogenaamde heilige, christelijke kerk ligt in verstrooïing en is versplinterd in wereldzin, ongeloof en duisternis, in boosheid en ongerechtigheid. [...] vele millioenen der kinderen der kerk zijn in ongeloof en duisternis, in goddeloosheid en allerlei gruwel en boosheid verzonken. [...] Geen domineeswijsheid helpt om dit verderf te stuiten [...] want tusschen de heeren dominees en het volk is geene broederlijke verbinding en gemeenschap.”²⁷

God was machteloos met het Christendom van de 19^e eeuw, waar juist die doorslaggevende gehoorzaamheid ten enenmale ontbrak:

“Het is onmogelijk dat God met de thans bestaande Christenheid een vrederijk kan oprichten [...] Waar is de gehoorzaamheid? Zoo God met de voorgangers en leden van heden die allen tegen elkander zijn een vrederijk zou oprichten, zou het niet kunnen bestaan [...] De voorgangers gaan elk hun eigen weg en de leden doen het ook.”²⁸

Het enige op de juiste wijze georganiseerde kerkgenootschap, de enige weg tot voleinding, was de apostolische gemeente,

“[...] waarin dan ook een klaar beeld der eerste apostolische kerk te erkennen is. Ook is er buiten de Apostolische gemeenschap geen kerkgenootschap, dat zoo in de eenheid des Geestes staat.”²⁹

²⁵ Anon., *Grondstellingen der Algemeene Apostolische Gemeente te Hamburg* (s.l. s.a.), [1].

²⁶ ‘Het zout der aarde’, in: *De zevende bazuin*, no. 19, 2^e jg., [mei 1898], 55.

²⁷ ‘Oud en Nieuw’, in: *De zevende Bazuin*, no. 90, februari 1904, 46.

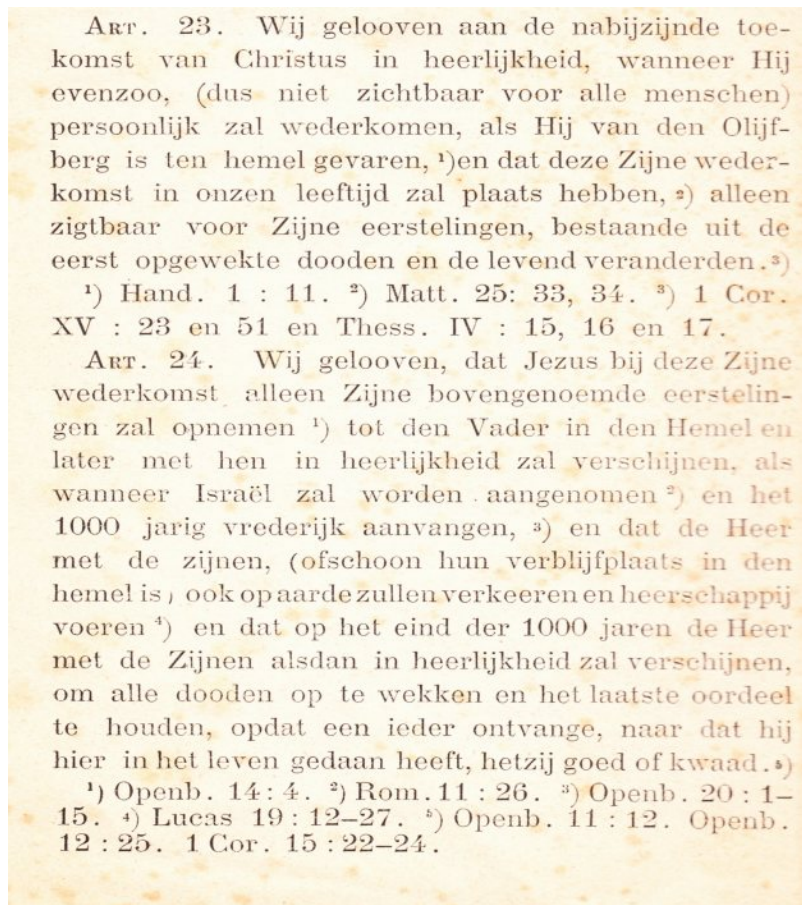
²⁸ ‘Einde goed, alles goed’, in: *Wachter Sions*, no. 60, 5^e jg., augustus 1901, p. 96.

²⁹ ‘Het doel der Apostolische Gemeente’, in: *De zevende bazuin*, no. 98, oktober 1904, p. 13.

De eschatologie

Dit thema wordt uitputtend in het *Boek voor onzen Tijd* behandeld, maar dat boek is dermate uitgebreid en complex dat ik het voor deze voordracht niet heb gebruikt. De *Geloofsbelijdenis der Apostolische Zending* schildert beknopt een tamelijk traditioneel eschatologisch beeld:

- de wederkomst van Christus, opname van de eerstelingen (levenden en opgewekte doden);
- "later" (na een bepaalde periode) het verschijnen van Christus met de eerstelingen, het 1000-jarig vrederijk op aarde begint;
- opwekking van alle doden en houden van het laatste oordeel.³⁰



De ultieme consequentie van het Nieuwe Licht zou een volledig gerealiseerde wederkomst van Christus in de apostel(eenheid) zijn. Dan was een traditioneel-christelijke persoonlijke wederkomst van Christus niet meer aan de orde.³¹ Deze stap werd door Krebs niet gezet. Of dit voor hemzelf een brug te ver was of dat hij zich door anderen heeft laten overhalen deze stap niet te zetten, valt niet met zekerheid te zeggen.³² Het geloof aan Christus in het vlees van de apostelen bleef wel *conditio sine qua non* voor het participeren aan de nog steeds verwachte persoonlijke wederkomst van Christus:

³⁰ Anon., *Geloofsbelijdenis der Apostolische Zending* (s.l. s.a.), Art. 23 en 24, 8.

³¹ Deze leer heeft zich wél bij het *Apostelamt Juda*, ontstaan in 1902 rondom de nieuw-apostolische districtsoudste Julius Fischer uit Zehdenick/Berlijn, doorgezet.

³² Volgens K. Handtmann, *Die Neu-Irvingianer oder die „Apostolische Gemeinde“*. *Ihre Geschichte, Lehre und Eigenart dargestellt* (Gütersloh ²1907), 30, zou Krebs wel zo gedacht hebben, maar heeft hij dat vanwege interne tegenstand niet als officiële leer durven doorzetten.

“Die Jezus in den Geest, in de gestalte des vleesches niet aannemen en niet aan de geestelijke toekomst deel hebben, kunnen ook niet aan de persoonlijke toekomst en openbaar worden in het verheerlijkt lichaam deel hebben en kunnen ook niet verheerlijkt worden met hem. [...] Zijn wij niet geestelijk met Christus opgestaan door het geloof en Godsdaden, zoo kunnen wij dan ook niet aan de eerste opstanding met hem deelnemen, waarvan Hij de eersteling is.”³³

Afsluiting

Geliefde allemaal, het is hoog tijd om af te ronden. Mijn voorlopige conclusies zijn:

1) Het Nieuwe Licht zou zonder Krebs niet bestaan hebben. Zijn persoonlijkheid, zijn energie, zijn pensioen (zijn tijd) én zijn gratis reizen waren van doorslaggevend belang voor de verspreiding van het Nieuwe Licht;

2) Er waren twee hinderpalen voor de door Krebs gewenste eenheid:

a) De relatieve autonomie van de apostelen en hun collegialiteitsprincipe;

b) Het profetenambt, die “dikwijls zoo ongestadig afzwevende” mannen.

Het is Krebs gelukt om beide problemen op te ruimen;

3) De veranderende betekenis van het apostelambt heeft als een soort ‘zwart gat’ allerlei andere leerstellige elementen uitgehold of gewoonweg opgeslorpt. Ik noem:

a) het ‘naar beneden halen’ van Christus en God. Deze werden op een bepaalde manier geïncarneerd in het apostelambt en de aposteleenheid. Transcendentie (buiten/‘boven’ de mens) veranderde naar immanentie (binnen/in de mens);

b) het afschaffen van het profetenambt en profetieën;

c) de verandering van de ambtenstructuur. Collegiaal/horizontaal veranderde in hiërarchisch/verticaal;

d) de veranderde waardering voor de Bijbel. De inhoud was slechts door het apostelambt ‘levend’, geschikt voor de ‘tijdsomstandigheden’, te maken. Dat maakte het verschil tussen ‘fris bronwater’ en ‘oud putwater’;

e) de kerkkritiek. De christelijke kerk en hun geestelijkheid werd scherp veroordeeld;

f) het einde der tijden. De apostolische gemeente werd als volmaakt gezien. Alleen als je daartoe behoorde en haar leer geloofde was het mogelijk om aan de eerste opstanding deel te hebben.

Deze conclusies zijn wat mij betreft geenszins ‘in beton gegoten’, geliefde allemaal, maar als aansporing tot verder onderzoek en discussie bedoeld. Ik hoop dat wij daar al dadelijk mee beginnen, nu het moment gekomen is dat wij de lonkende thee en koffie van hun transcendente naar een immanente staat mogen veranderen.

Dank voor uw aandacht!

³³ ‘De toekomst of het openbaar worden van Jezus Christus in heerlijkheid’, in: *De zevende bazuin*, 5^e jg. no. 55, maart 1901, p. 13. Gehele tekst is *schuingedrukt* in het origineel.

© Edwin Diersmann

E-mail: edwin@diersmann.nl

Edwin Diersmann (1962) is afgestudeerd theoloog (Radboud Universiteit, kerkgeschiedenis, 2010) en religiewetenschapper (idem, 2015, geestelijke verzorging). Hij is lid van de Nieuw-Apostolische Kerk en publiceert sinds 2007 over de geschiedenis van verschillende apostolische groeperingen. Na een carrière in de automatisering werkt hij sinds twee jaar beroepsmatig als zelfstandig professioneel beschermingsbewindvoerder bij de franchise-organisatie Rapport Bewindvoering en Inkomensbeheer.